

що дозволяє інвесторам або діловим партнерам більш глибоко оцінити всі переваги та недоліки співпраці.

Висновки. Узагальнюючи результати вищевикладених результатів, можна зробити висновок, що фінансова установа, яка надає кредит клієнтові, інвестор, що має намір придбати бізнес, компанія (фірма), що укладає торговий контракт – усі вони хочуть бути впевнені в надійності та прибутковості здійснюваної угоди, у достовірності фінансової інформації. Така впевненість може бути заснована тільки на правдивій та об'єктивній інформації про фінансовий, правовий статус та ринкову позицію компанії-контрагента. Для збору й аналізу необхідної інформації зацікавлена особа вдається до спеціальної процедури комплексної перевірки, що одержала у світовій практиці назву дью ділідженс. Проведення процедури дью ділідженс є незамінним помічником під час аналізу ефективності менеджменту компанії. Дуже важливо розуміти, що дью ділідженс є інструментом превентивного характеру, проте не є панацеєю від усіх проблем у нестійкому економічному середовищі.

1. Покропивний С. Ф. Регулювання територіального розвитку: стратегія і ефективність / С. Ф. Покропивний, В. М. Колот. – К. : КНЕУ, 2003. – 352 с.
2. Стратегічне управління розвитком підприємства [Електронний ресурс]. – № 1097. – Режим доступу : http://www.ufin.com.ua/03_1/fru_Au2.htm.
3. R. S. The Balanced Scorecard. Measures then drive Performance / R. S., Norton D. P. // Harvard Business Review. – 1992. – Vol. 70, № 1. – P. 71–79.
4. R. S. Using the Balanced Scorecard as a Strategic Management System / R. S., Norton D. P. // Harvard Business Review. – 1996. – Vol. 74, № 1. – P. 75–85.
5. Уотермен Р. Фактор обновления: как сохраняют конкурентоспособность лучшие компании / Р. Уотермен ; пер. с англ. В. Т. Рысина. – М. : Прогресс, 1988. – 368 с.
6. Шевчук В. Я. Основи інвестиційної діяльності / В. Я. Шевчук, П. С. Рогожин. – К. : Генеза, 2007. – 384 с.

УДК 332.01

ББК 65.02 (2/8)

Jantoń-Drozdowska E.

KONKURENCYJNOŚĆ REGIONÓW W ŚWIETLE LITERATURY I POLITYKI UE

Profesor Zwyczajny,
doktor habilitowany (Prof. zw. dr hab.),
kierownik Katedry Nauk Ekonomicznych,
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu,
Wydział Prawa i Administracji,
ul. Św. Marcin, 90, Coll. Iuridicum pok. 119,
Poznań, 60-813

Streszczenie. Celem opracowania jest próba przedstawienia istoty konkurencyjności regionów oraz działania UE w zakresie jej wspierania. Podkreślono, że konkurencyjność jest kategorią wartościującą: gospodarka, region, przedsiębiorstwo są konkurencyjne względem innych podmiotów.

Słowa kluczowe: Unię Europejską, Strategia Lizbońska, klasyfikacja regionów (NUTS), region, polityka regionalna, gospodarka, konkurencyjność, zasoby, przedsiębiorstwa.

Annotation. The aim of the article is to discuss at the theoretical level the notion of region, trans-border region and euro-region, and the concept of regional competitiveness as well as to examine the factors of regional competitiveness. The second, more practical purpose of the study is to present the European Union policy aiming to strengthen the competitiveness of the European economy and regions.

In the first part of the article the Author discuss the notion of the region and the competitiveness. In economic sense the region is a relatively homogeneous area which differentiates from other areas many socio-economic features. The next part of the article is devoted to explanations, on the basis the literature, the notion of regional competitiveness. The last part of the article is concentrated on the regional problems in the EU.

Key words: the European Union, the Lisbon strategy, the classification of regions (NUTS), region, regional policy, the economy, competition, resources, business.

Wstęp. Termin “konkurencyjność” jest dziś szeroko stosowany, a nawet nadużywany, nie tylko w sferze biznesu, czego konsekwencją jest jego niejednoznaczność. Odniesienie konkurencyjności do regionów jest wynikiem wzrostu ich znaczenia w badaniach naukowych i w praktyce gospodarczej. Przy czym w dokumentach i praktyce Unii Europejskiej regionem jest również obszar całego kraju członkowskiego.

Istota regionu i konkurencyjności. Pojęcie regionu jest w literaturze definiowane w różny sposób w zależności od potrzeb badawczych bądź w związku z celami praktycznymi [4, 20]. Kryteria delimitacji regionów uwzględniające cechy fizyczno-geograficzne, ekonomiczno-przestrzenne i administracyjne pozwalają na określenie cech, które różnicują poszczególne regiony. I tak regiony fizyczno-geograficzne wyodrębniają cechy dotyczące wszystkich geosfer (litosfery, atmosfery, hydrosfery, biosfery) oraz walory krajobrazowe. Kryterium wyodrębnienia regionów ekonomiczno-przestrzennych wiąże się najczęściej z wyposażeniem w zasoby surowcowe i ludzkie o specyficznych kompetencjach, a regionów administracyjnych z podziałem administracyjnym kraju. Na gruncie tych kategorii określić można region ekonomiczny (gospodarczy) rozumiany jako względnie jednorodny i odróżniający się od innych obszarów przyległych cechami społeczno-gospodarczymi [20]. W praktycznym ujęciu stosowanym w Unii Europejskiej (a więc także w Polsce) region ekonomiczny należy wiązać ze szczeblem podziału administracyjnego kraju, co ułatwia planowanie i finansowanie jego rozwoju. Przyjęta została pięciostopniowa klasyfikacja regionów (NUTS), co w przypadku Polski oznacza, że

- regionem na poziomie NUTS 1 jest całe terytorium Polski,
- NUTS 2 – województwo,
- NUTS 3 – grupa powiatów i miast na prawach powiatu,
- NUTS 4 – powiat i miasto na prawach powiatu,
- NUTS 5 – gmina.

Powyższa uwaga jest istotna dla kwestii poruszanych w części piątej opracowania, gdzie mówiąc o regionach UE będzie jednocześnie mowa o gospodarkach (krajach).

Zasadniczym czynnikiem wzrostu znaczenia regionów była i jest nadal konkurencja, która w ostatnich dziesięcioleciach uległa radykalnym zmianom. Stała się mianowicie konkurencją globalną, odbywającą się w praktyce na konkretnych rynkach i obszarach (regionach), które składają się na kategorię “rynek światowy”. Korporacje transnarodowe, o których mówimy, że działają na rynku światowym, w istocie konkurują na rynkach lokalnych, krajowych, a więc w regionach. W tej sytuacji ani przedsiębiorstwa, ani regiony, ani kraje nie mogą pozwolić sobie na zrezygnowanie z konkurencji. W konkurencji takiej istotne znaczenie ma elastyczność systemu produkcji, różnorodność, jakość i szybkość reagowania [3]. Poza innymi wyznacznikami decydują one o konkurencyjności kraju (gospodarki), regionu i przedsiębiorstwa.

Pojęcie konkurencyjności, a także czynników ją określających oraz sposobów jej mierzenia rozumiane jest w literaturze dość niejednoznacznie [7; 11; 13; 17]. Nie ulega wątpliwości, że kategoria ta nierozdzielnie związana jest z przedsiębiorstwem (poziom mikroekonomiczny) i rozumiana ogólnie jako zdolność skutecznego konkurencji na rynku światowym. W tym znaczeniu konkurencyjność jest często utożsamiana z udziałem rynkowym i korzyściami, jakie firmy posiadające znaczący udział na rynku produktu i geograficznym mo-

gą z tego tytułu czerpać. Jest to jednak przejaw statycznego traktowania konkurencyjności i nie może stanowić podstawy analizy. Można wręcz powiedzieć odwrotnie, że duży udział w rynku jest rezultatem wysokiej konkurencyjności firmy.

Odnoszenie konkurencyjności do poziomu makroekonomicznego, a więc całej gospodarki, jak również mezoekonomicznego, czyli regionu będącego częścią kraju, wzbudza kontrowersje definicyjne i interpretacyjne. Uogólniając różne ujęcia powiedzieć można, że konkurencyjność gospodarki jest rezultatem przekształcania zasobów kraju w wyniki ekonomiczne, które podlegają weryfikacji na rynku światowym. W związku z tym konkurencyjność można określić jako zdolność wytwarzania i sprzedawania konkurencyjnych produktów, zarówno na rynku krajowym, jak i rynkach zagranicznych, przy rosnącym dochodzie realnym. Ten ostatni warunek jest bardzo istotny dla dynamicznego ujęcia konkurencyjności, gdyż gospodarka kraju bądź regionu musi zachować zdolność do wzrostu i kreowania możliwości podwyższania standardu życia społeczeństwa. Stąd zarówno z perspektywy przedsiębiorstwa, regionu jak i całej gospodarki największego znaczenia nabiera wydajność zatrudnionych zasobów, czyli pracy i kapitału.

Z tak rozumianym pojęciem międzynarodowej konkurencyjności gospodarki i przedsiębiorstwa wiążą się dwie następne kategorie: międzynarodowej zdolności konkurencyjnej (zwanej konkurencyjnością typu czynnikowego) i międzynarodowej pozycji konkurencyjnej (inaczej: konkurencyjność typu wynikowego). Międzynarodowa zdolność konkurencyjna wiąże się ze zdolnością gospodarki otwartej, w tym regionu, do długotrwałego wzrostu. W niniejszym opracowaniu utożsamiana jest ona z pojęciem konkurencyjności międzynarodowej. Międzynarodowa pozycja konkurencyjna natomiast odnosi się do udziału gospodarki danego kraju (lub regionu) w szeroko rozumianej wymianie gospodarczej, a więc w wymianie towarowej, w obrotach kapitałowych oraz obrotach niematerialnymi dobrami przemysłowymi i jest efektem międzynarodowej zdolności konkurencyjnej. W ujęciu polityków krajów rozwiniętych gospodarka jest bardziej konkurencyjna jeżeli jest zdolna do utrzymania swojej ekonomicznej pozycji względem innych krajów i do podjęcia wyzwań jakie niesie szybki rozwój technologii i konkurencja o charakterze globalnym [7].

Podkreślić należy, że konkurencyjność jest kategorią wartościującą: gospodarka, region, przedsiębiorstwo są konkurencyjne względem innych podmiotów.

Konkurencyjność regionalna w świetle literatury. Jak wcześniej wskazano pojęcie konkurencyjności było w literaturze przez długi okres kojarzone z przewagą konkurencyjną gospodarek, a więc miało wymiar makroekonomiczny oraz przedsiębiorstw (ujęcie mikroekonomiczne). Rozszerzenie tego pojęcia na poziom regionu wiąże się ze wzrostem roli regionów w gospodarce światowej oraz w badaniach naukowych. Konkurencyjność regionów (lub regionalna) jest terminem rzadziej używanym, a w związku z tym mniej często definiowanym. W istotnym, dla poruszanej w niniejszym opracowaniu kwestii konkurencyjności regionów dokumencie, jakim jest Raport o Regionach Unii Europejskiej [19] konkurencyjność definiowana jest jako zdolność wytwarzania konkurencyjnych na rynku międzynarodowym towarów i usług, przy zachowaniu ilości i jakości oferty zatrudnienia. Konkurencyjność regionu jest też często postrzegana przez pryzmat sukcesu z jakim dany region konkuruje z innymi oraz jest kojarzona ze zdolnością do przyciągania i utrzymywania wewnątrz regionu pracy i kapitału, a więc przedsiębiorstw [9].

W ogólniejszym ujęciu konkurencyjność regionów uwarunkowana jest ekonomiką i polityką regionalną. Wyraża się ona w kategoriach dobrobytu, ciągłości rozwoju i spójności społecznej, a jej wyznacznikami są produktywność pracy, zatrudnienie i produkt regionalny, a celem optymalizacja poziomu i jakości życia. Konkurencyjność regionu znajduje więc wyraz w trwałym rozwoju oraz zapewnieniu dobrobytu jego mieszkańców. Region konkurencyjny to taki, który osiąga wysoki w długim okresie poziom rozwoju społeczno-gospodarczego, przy zachowaniu warunków równowagi ekologicznej. Jest on w dłuższym okresie bardziej atrak-

cyjny dla przedsiębiorstw niż inne regiony, a warunki życia mieszkańców ulegają ciągłej poprawie lub przynajmniej utrzymują się na takim samym poziomie. W konsekwencji do takiego regionu napływają zarówno inwestycje jak i kapitał ludzki.

Różnorodności ujęć konkurencyjności regionu (regionalnej) towarzyszy również zróżnicowanie w zakresie determinant konkurencyjności. W jednej z propozycji środowisk związanych z Unią Europejską wyodrębniono szczegółowe determinanty konkurencyjności, wiążące je z zasobami [12]:

- instytucje, technologia, innowacje, przedsiębiorczość i internacjonalizacja są elementem otoczenia produkcyjnego i związane są z zasobami kapitałowymi;
- kapitał społeczny, infrastruktura edukacyjna, kultura, demografia i migracje składają się na otoczenie związane z zasobami pracy;
- z kolei z zasobami ziemi związana jest podstawowa infrastruktura i jej dostępność składające się na otoczenie gospodarcze.

Z różnych ujęć determinant konkurencyjności regionalnej proponowanych przez autorów polskich warto przytoczyć systematykę B. Winiarskiego, który określił czynniki wpływające na wysoki poziom konkurencyjności regionów następująco [21]:

- dobry stan zagospodarowania i odpowiednią infrastrukturę techniczno-ekonomiczną i społeczną regionu;
- rozwinięta infrastruktura edukacyjna i naukowo-badawcza, która determinuje wysoką jakość zasobów ludzkich i kapitału intelektualnego w regionie;
- rozwinięta infrastruktura finansowa (banki i inne instytucje finansowe) i analityczno-doradcza;
- dobre warunki do regeneracji zasobów ludzkich (wiążą się ze środowiskiem geograficznym turystycznym i ekologicznym);
- wystarczające zasoby ziemi przeznaczone na rozwijanie działalności gospodarczej oraz ceny gruntów;
- rozwinięta struktura gospodarcza regionu oraz działanie w nim przedsiębiorstw posiadających przewagi konkurencyjne, także na rynku światowym, które wpływają na korzystny wizerunek regionu.

Zastosowanie koncepcji konkurencyjności w odniesieniu do regionu w sposób istotny wpływa na kierunki regionalnej polityki rozwoju. W przeszłości bowiem celem polityki regionalnej było przede wszystkim podniesienie konkurencyjności regionu dla inwestorów zagranicznych, a obecnie pojawił się nowy aspekt tej polityki, w ramach którego akcentowane jest znaczenie konkurencyjności regionu dla przedsiębiorstw krajowych [14].

Regiony transgraniczne i euroregiony jako specyficzne podmioty polityki regionalnej UE. Koncepcja "Europy regionów" związana była we Wspólnocie Europejskiej z dwoma zagadnieniami: Europą federalną i Europą integrującą się. Podstawowymi częściami składowymi Europy federalnej miały być regiony, a nie państwa narodowe. Natomiast w Europie integrującej się regiony postrzegane były jako trzeci, obok instytucji wspólnotowych i państw członkowskich, element integracji europejskiej. Koncepcja "Europy regionów" popierana i popularyzowana była już w latach pięćdziesiątych między innymi przez J.Monneta [4].

Powrót do tej idei przypada na przełom lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych, kiedy to intensyfikacji i instytucjonalizacji uległa transgraniczna współpraca regionalna. Obecnie współpraca regionalna jest już głęboko zakorzeniona w świadomości wspólnot lokalnych, a jej praktyczne znaczenie polega na dowiedzeniu, że eliminowanie granic między społeczeństwami może być wynikiem działania tych wspólnot, a nie tylko centralnych władz państwowych i instytucji międzynarodowych. Tak więc "Europa regionów" nie ogranicza współpracy w ramach koncepcji "Europy Ojczyzn".

Istota regionu została wyjaśniona wyżej, w tym miejscu określone zostaną pojęcia związane ze specyficznymi obszarami polityki regionalnej UE. Region przygraniczny (graniczny,

nadgraniczny), jest obszarem (regionem lub subregionem) przylegającym do granicy państwowej wraz z jego władzami lokalnymi lub regionalnymi [6]. Z kolei region transgraniczny, w odróżnieniu od regionu przygranicznego zlokalizowany jest po obu, a nie po jednej stronie granicy. W praktyce definiowania regionu transgranicznego podkreśla się kryteria: geograficznej jednorodności, wspólnoty kulturowej oraz stopnia rozwoju współpracy ponadgranicznej. Definicja zaproponowana przez M. Fic uwzględnia wszystkie trzy kryteria. Określa ona region transgraniczny jako terytorium po obu stronach granicy, stanowiące jednolity kompleks terenów wykazujących pewne cechy wspólne, których ludność ma własne tradycje kulturowe i chce współpracować, by pobudzać rozwój kulturalny, społeczny i gospodarczy [2].

Specyficzną formą regionu transgranicznego jest euroregion, który jest w literaturze różnie definiowany i interpretowany [4]. Wyróżnia się dwie grupy definicji euroregionu. W pierwszej grupie pojęć kładzie się nacisk na transgraniczność związków (powiązań, instytucjonalizacji); definicje te podkreślają istotę polityczną i prawno-administracyjną euroregionu. W drugiej grupie definicji akcentowana jest natomiast transgraniczność obszaru, czyli kryterium położenia terenu względem granicy państwowej.

Uogólniając, euroregion to sformalizowana struktura współpracy transgranicznej, która skupia przedstawicieli szczebla lokalnego i regionalnego, a w pewnych przypadkach także partnerów gospodarczych i społecznych [6]. Inaczej mówiąc, euroregion to związek dwóch lub więcej jednostek reprezentujących regiony sąsiadujących z sobą państw, ustanowiony na podstawie umowy dla rozwoju ścisłej współpracy transgranicznej i ponadnarodowej. Nazwa wywodzi się od najstarszej historycznie inicjatywy tego typu: region „Euroregio” został utworzony na granicy holendersko-niemieckiej w 1958 r. w rejonie miast Enschede i Granau.

Euroregiony przyspieszają proces pogłębiania integracji europejskiej, dają szanse zainicjowania społeczności lokalnych w przestrzeni europejskiej, a ich praktyczne znaczenie zasadza się na współpracy międzynarodowej, która korzysta ze źródeł finansowania w ramach polityki regionalnej i której efekty wpływają korzystnie na konkurencyjność gospodarek europejskich.

Wspieranie konkurencyjności regionów w UE. Polityka regionalna Wspólnoty Europejskiej, dzisiejszej Unii Europejskiej, została zainicjowana w 1972 r., ale jej instytucjonalizacja nastąpiła dopiero w zapisach Jednolitego Aktu Europejskiego (1987 r.). Jej celem było wówczas i jest również obecnie wzmacnianie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej, a w szczególności zmniejszanie dysproporcji w poziomach rozwoju regionów oraz zacoferanie regionów najmniej uprzywilejowanych. W okresie późniejszym stworzone zostały instrumenty finansowe służące realizacji celów polityki regionalnej, a mianowicie fundusze strukturalne (obecnie są to: Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego i Europejski Fundusz Społeczny), Fundusz Spójności oraz pożyczki z Europejskiego Banku Inwestycyjnego. W latach 2007–2013 instrumenty te mają przyczyniać się do realizacji trzech celów [15]:

- konwergencji – cel ten zorientowany jest na przyspieszenie konwergencji najsłabiej rozwiniętych regionów przez poprawę warunków wzrostu gospodarczego i zatrudnienia;
- konkurencyjności regionalnej i zatrudnienia;
- europejskiej współpracy terytorialnej – chodzi o umocnienie regionalnej współpracy transgranicznej, a także współpracy międzyregionalnej, szczególnie w ramach euroregionów.

Dla wzmacniania konkurencyjności regionów największe znaczenie mają środki z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, które współfinansują inwestycje produkcyjne, inwestycje w infrastrukturę, rozwój potencjału endogenicznego poprzez działania wspierające rozwój lokalny i regionalny oraz pomoc techniczną [16].

Polityka regionalna nie jest jedynym sposobem wzmacniania konkurencyjności regionów, przedsiębiorstw i całej gospodarki UE. Poza rozproszonymi inicjatywami podejmowanymi przez Komisję w latach 70., 80. i 90. przygotowane zostały dwie kompleksowe strategię, mianowicie Strategia Lizbońska i Strategia Europa 2020 [8]. Przyglądając się treści oby-

dwu dokumentów należy mieć na uwadze omówione wcześniej determinanty konkurencyjności regionów, gdyż realizacja obydwu Strategii miała doprowadzić do pojawienia się bądź wzmocnienia tych determinant [1].

Celem Strategii Lizbońskiej w jej pierwotnym kształcie, przyjętym w marcu 2000 r., było stworzenie na obszarze UE do końca 2010 roku najbardziej konkurencyjnej i dynamicznej gospodarki świata, opartej na wiedzy, zdolnej do tworzenia nowych miejsc pracy oraz zapewniającej spójność społeczną. Ustalenia Strategii Lizbońskiej były skierowane bezpośrednio do instytucji Unii oraz rządów poszczególnych państw członkowskich.

We wstępie do Strategii Lizbońskiej zdefiniowano silne i słabe strony gospodarki UE. Ich bilans wyznaczył priorytety nowej strategii, czyli efektywniejsze wykorzystanie dostępnych zasobów (pracy, wiedzy, kapitału, środowiska) oraz aktywne kształtowanie nowych przewag konkurencyjnych europejskiego obszaru gospodarczego. Osiągnięciu zakładanych celów miały służyć różnego typu działania umieszczone w pięciu komplementarnych obszarach:

I. Przechodzenie do gospodarki opartej na wiedzy, obejmującej rozwój społeczeństwa informacyjnego, wzrost znaczenia nauki i badań, stymulowanie zdolności innowacyjnych oraz kształtowanie kwalifikacji i umiejętności z uwzględnieniem potrzeb przyszłych rynków pracy.

II. Liberalizacja i integracja rynków i sektorów sieciowych dotychczas wyłączonych z reguł wspólnego rynku (telekomunikacja, energetyka, transport, poczta, usługi finansowe). Miały one doprowadzić do utworzenia rzeczywistego rynku wewnętrznego oraz otoczenia sprzyjającego rozwojowi przedsiębiorczości i w efekcie wzrostowi powiązań handlowych i wewnętrznej dynamiki rynku.

III. Rozwój przedsiębiorczości, kształtowanie warunków wolnej konkurencji poprzez deregulację i likwidację barier administracyjno-prawnych, tworzenie i rozwój biznesu, łatwiejszy dostęp firm i przyszłych przedsiębiorców do kapitału, wiedzy i technologii.

IV. Wzrost zatrudnienia i przebudowa modelu społecznego poprzez uelastycznienie rynków pracy, wzrost aktywności zawodowej, doskonalenie systemów edukacji, unowocześnienie modelu zabezpieczeń społecznych oraz ograniczanie biedy i wykluczeń społecznych. Lepsze wykorzystanie zasobów ludzkich było głównym priorytetem Strategii Lizbońskiej, łączącym się z budowaniem gospodarki opartej na wiedzy. Znaczenie tego obszaru Strategii wiązało się ze starzeniem się ludności UE.

V. Wdrażanie zasad zrównoważonego rozwoju i zachowania środowiska naturalnego. W tym obszarze podkreślano zarówno działania odnoszące się do gospodarek (skala makro), jak i te dotyczące regionów i przedsiębiorstw.

Strategia Lizbońska w swoim oryginalnym kształcie z 2000 r. stopniowo rozwinęła się w nazbyt skomplikowaną strukturę z wieloma celami i działaniami oraz niejasnym podziałem odpowiedzialności i zadań, szczególnie między UE a krajami członkowskimi [10]. Rezultaty realizacji założeń Strategii Lizbońskiej zostały poddane weryfikacji w 2005 r. Wyniki oceny nie były pozytywne [18] i w konsekwencji dokonano rewizji pierwotnych założeń Strategii. W 2006 r. wyodrębniono (Rada Europejska) cztery priorytetowe obszary skorygowanej Strategii, której podstawowym celem było zwiększenie konkurencyjności międzynarodowej gospodarki i regionów UE [5]:

- inwestowanie w kapitał ludzki i modernizacja rynku pracy. Główne cele tego, uznanego za najważniejszy priorytetu to zapewnienie większej elastyczności rynku pracy i większej mobilności siły roboczej, zapewnienie obywatelom wysokiego poziomu pewności zatrudnienia oraz rozwiązywanie problemów demograficznych i promowanie dialogu międzykulturowego;

- uwolnienie potencjału gospodarczego, zwłaszcza małych i średnich przedsiębiorstw. W ramach tego priorytetu za najważniejsze cele uznano przyjęcie karty małych średnich przedsiębiorstw, zmniejszenie obciążeń administracyjnych oraz dalszą liberalizację usług fi-

nansowych i zwiększenie możliwości finansowania tych przedsiębiorstw przy pomocy kapitału obcego;

- wspieranie rozwoju wiedzy i innowacji. W ramach tego priorytetu w zasadzie powtórzono cele przyjęte w 2000 r., dodając pewne nowości m.in. zwiększenie swobody przepływu wiedzy między różnymi ośrodkami UE;

- przekształcenie Europy w obszar gospodarczy o niskiej emisji dwutlenku węgla i wysokiej efektywności energetycznej oraz przeciwdziałanie zmianom klimatycznym. Tutaj za główne zadania uznano wdrożenie pakietu regulacji redukujących emisję gazów cieplarnianych, zwiększenie udziału energii ze źródeł odnawialnych i tworzenie wewnętrznego rynku energii elektrycznej.

Cele odnowionej Strategii Lizbońskiej nie zostały zrealizowane, do czego w pewnym stopniu przyczynił się kryzys finansowy i gospodarczy [10].

W lutym 2010 r. Przewodniczący Komisji Europejskiej J.M.Barroso przedstawił koncepcję nowej strategii "Europa 2020", której celem jest rozwój zrównoważonej społecznej gospodarki rynkowej, której cechą będzie konkurencyjność, innowacyjność oraz wysoki poziom integracji. W strategii tej połączone zostały ścieżki wyjścia z trwającego kryzysu z planem reform strukturalnych. Poza tym, przewidywane działania mają zapobiec zwiększaniu się rozbieżności (dywergencji) między krajami strefy euro, które negatywnie wpływają na wspólną walutę euro.

W strategii określone zostały trzy priorytety dla zrównoważonego wzrostu i zatrudnienia i w ich ramach siedem flagowych inicjatyw [1]:

1. "Mądry wzrost". Należy go rozumieć jako wzrost oparty na innowacjach, edukacji i wiedzy oraz informatyzacji społeczeństwa. W zakresie innowacji główny akcent ma być położony na poprawę warunków i dostępu do środków finansowych przeznaczonych na badania i innowacje w celu umocnienia łańcucha innowacyjnego i wysokiego poziomu inwestycji w całej UE. Ma to z kolei doprowadzić do wzrostu produktywności przez poprawę wyników w zakresie badań i rozwoju oraz innowacji oraz lepsze wykorzystanie potencjału technologiczno-informacyjnego. Głównym celem działań w obszarze edukacji i wiedzy jest osiągnięcie wysokiego poziomu i międzynarodowej atrakcyjności europejskich szkół wyższych oraz podniesienie jakości edukacji na wszystkich szczeblach [1]. Informatyzacja społeczeństwa ma polegać przede wszystkim na przyspieszeniu upowszechniania Internetu i osiągnięciu przez gospodarstwa domowe i przedsiębiorstwa korzyści z jednolitego rynku mediów cyfrowych.

2. "Zrównoważony wzrost". Ten priorytet oznacza budowanie gospodarki mniej surowcochłonnej, zrównoważonej i konkurencyjnej, rozwijającej nowe procesy i technologie, także te służące ochronie środowiska (*green technologies*). Umacnianie przewag konkurencyjnych dotyczy w szczególności przemysłu przetwórczego i wiązane jest z pozycją innowacyjną małych i średnich przedsiębiorstw. Narzędziami realizacji tego celu będzie w zamyśle Komisji europejska sieć współpracy, modernizacja bazy przemysłowej UE i zwiększanie efektywności wykorzystania zasobów. Poza tym niezbędne będzie przededefiniowanie polityki przemysłowej i dostosowanie jej do wymogów globalizacji. Zabieg ten musi obejmować zarówno rynek wewnętrzny i konkurencję, jak również politykę regionalną, handel i inwestycje oraz dalszą konwergencję standardów i regulacji. W ramach tego priorytetu zapisano także walkę ze zmianami klimatycznymi, przede wszystkim przez ograniczenie emisji gazów cieplarnianych (ten cel wykracza poza dekadę zakreśloną przez Strategię) oraz pełne wykorzystanie nowych technologii.

3. "Zintegrowany wzrost". Głównymi wyznacznikami tego priorytetu są: wysokie zatrudnienie, spójność społeczna i terytorialna oraz przeciwdziałanie ubóstwu. Inkluzyjny wzrost oznacza bowiem wzmacnianie społecznej pozycji ludności poprzez wysoką stopę zatrudnienia, inwestycje w rozwój zdolności, umiejętności i kompetencji jednostek, walkę z ubóstwem

i modernizację rynku pracy, szkolenia i system ochrony społecznej. Wszystko to ma sprzyjać antycypowaniu i zarządzaniu zmianami oraz budowie zintegrowanego społeczeństwa.

Podstawowe działania w ramach tego priorytetu wymagają modernizacji polityki w zakresie edukacji, szkoleń i zatrudnienia a także systemu ochrony społecznej. Natomiast głównymi instrumentami będącymi w dyspozycji instytucji UE oraz rządów państw członkowskich mają być redukcja bezrobocia strukturalnego oraz zwiększenie społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw.

Scharakteryzowane wyżej skrótowo priorytety mają być realizowane za pomocą pięciu kluczowych celów oraz specyficznych instrumentów, tzw. Inicjatyw flagowych, w których określono niezbędne działania na szczeblu UE i państw członkowskich [8].

Konkluzja. Reasumując, nie ma jednej teoretycznej perspektywy, która oddałaby całą kompleksowość pojęcia “konkurencyjność regionów”. Również determinanty, które ją określają są w literaturze różnie ujmowane, jednakże, na dużą ich część mogą oddziaływać rządy oraz przedsiębiorstwa, a w skali UE jej instytucje. W tym ostatnim przypadku jednak inicjatywy podejmowane w ciągu ostatnich kilkunastu lat nie przynosiły oczekiwanych efektów.

1. A Strategy for smart, sustainable and inclusive growth. Communication from the Commission Europe 2020, European Commission, Brussels, 3.3.2010.
2. Fic M. Obszary przygraniczne w badaniach statystycznych. Materiały seminarium nt. Regionalna Statystyka trans graniczna, Jachranka XI.1995, Jachranka, 1995.
3. Gierszewska G., Wawrzyniak B. Globalizacja. Wyzwania dla zarządzania strategicznego, Poltext. – Warszawa, 2001.
4. Greta M. Euroregiony a integracja europejska. Wnioski dla Polski, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego. – Łódź, 2003.
5. Grosse T. G. Co dalej ze Strategią Lizbońską, Analizy i Opinie, Instytut Spraw Publicznych, № 84, kwiecień-maj, s. 1-14, 2008.
6. Guide pratique de la cooperation transfrontalière, Commission Européenne, Bruxelles 1997.
7. Jantoń-Drozdowska E. Międzynarodowe stosunki gospodarcze, Ars boni et aequi. – Poznań, 2009.
8. Jantoń-Drozdowska E. Polityka wspierania konkurencyjności w Unii Europejskiej, [w:] Polityka ekonomiczna, red. J. Sokołowski, M.Sosnowski, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, № 166, s. 223–233, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. – Wrocław, 2011.
9. Kitson M., Martin R. Tyler P. Regional Competitiveness: An Elusive yet Key Concept? Regional Studies, Vol. 38.9, s. 991–999, December 2004.
10. Lisbon Strategy evaluation document, Commission Staff Working Document, European Commission, Brussels, 2.2.2010, SEC (2010) 114 final.
11. Lubiński M. Międzynarodowa konkurencyjność gospodarki. Pojęcie i sposoby mierzenia, IriSS. – Warszawa, 1995.
12. Martin R.L. A Study of the Regional Competitiveness. A draft final report for The European Commission Directorate-General Regional Policy, Cambridge-Rotterdam, 2003.
13. Porter M. The Competitive Advantage of Nations, The Free Press. – New York, 1990.
14. Regional Development, Organization for Economic Co-operation and Development, <http://www.oecd.org/regional/regionaldevelopment/regionalcompetitiveness.htm> [dostęp : 10.11.2012].
15. Rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 z 5 lipca 2006 r. ustanawiające przepisy ogólne Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności, Dziennik Urzędowy UE, № L 210 z 31.07.2006.
16. Rozporządzenie (WE) Parlamentu Europejskiego i Rady z 5 lipca 2006 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Dziennik Urzędowy UE, № L 210 z 31.07.2006.
17. Sachwald F. Competitiveness and Competition: which Theory of the Firm? [in:] European Integration and Competitiveness. Acquisitions and Alliances in Industry, Ed. By F. Sachwald, Edward Elgar, Aldershot, 1994.
18. The economic costs of non Lisbon. A survey of the literature on the economic impact of the Lisbon-type reforms, European Economy, European Commission, Occasional Papers, № 16, March 2005.
19. The Sixth Periodic Report on the Social and Economic Situation and Development of the Regions of the European Union, Brussels, 28.07.1999, dostępny on line: <http://aei.pitt.edu/57125712.pdf> [dostęp : 12.11.2012].
20. Szafranek E. Determinanty konkurencyjności regionów. Ujęcie teoretyczne i praktyczne, Uniwersytet Opolski, Studia i Monografie, 2010, nr 443, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego. – Opole, 2010.
21. Winiarski B. Konkurencyjność regionów – polityka regionalna – uwarunkowania makroekonomiczne, [w:] Problemy transformacji struktur regionalnych i konkurencyjność regionów w procesie integracji europejskiej, red. A. Klasik, Z. Ziolo, WSiLiZ w Rzeszowie. – Rzeszów, 2002.